

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne **A. s.r.o.**, so sídlom v B., zastúpenej JUDr. E. L., advokátkou, so sídlom v B., proti žalovanej **Slovenskej republike – Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky**, so sídlom v Bratislave, Župné námestie č. 13, **o náhradu škody vo výške 48 390,-- € (1 457 817,-- Sk) s príslušenstvom**, vedenej na Okresnom súde Banská Bystrica pod sp.zn. 17 C 29/2006, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 12. novembra 2009 sp.zn. 16 Co 332/2009, takto

r o z h o d o l :

Z r u š u j e napadnutý zamietajúci výrok rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 12. novembra 2009 sp.zn. 16 Co 332/2009 a vec mu v rozsahu zrušenia vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Banská Bystrica rozsudkom z 12. februára 2008 č.k. 17 C 29/2006-88 žalobu žalobkyne o náhradu škody voči štátu podľa zákona č. 58/1969 Zb. zamietol s odôvodnením, že hmotnoprávny predpoklad zodpovednosti za škodu, t.j. nezákonnosť rozhodnutia nemožno zisťovať v konaní o náhradu škody, táto musí byť konštatovaná príslušným orgánom, pričom vyslovenie nezákonnosti musí byť súčasťou jeho autoritatívneho výroku. Uviedol, že nárok na náhradu škody môže byť voči štátu úspešne uplatnený až vtedy, keď žiadateľ nemôže účinne dosiahnuť uspokojenie svojej pohľadávky voči tomu, kto tento prospech získal a je povinný mu ho vydať, pričom žalobkyňa v danom prípade hodnoverným spôsobom nepreukázala, že vynaložila maximálne úsilie na uspokojenie svojej pohľadávky od spoločnosti V. s.r.o. so sídlom v B.

Na odvolanie žalobkyne Krajský súd v Banskej Bystrici uznesením z 15. mája 2008 sp.zn. 16 Co 111/2008 rozsudok okresného súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie

s odôvodnením, že základ nároku žalobkyne je daný a úlohou okresného súdu je doplniť dokazovanie na zistenie výšky náhrady škody vychádzajúc z návrhu žalobkyne, ktorá žalovala 1 150 000,-- Sk s príslušenstvom.

Okresný súd Banská Bystrica v rozsudku zo 4. augusta 2009 č.k. 17 C 29/2006-151 (druhý v poradí) zaviazal žalovanú zaplatiť žalobkyni 48 390,-- € spolu s 10,5 % úrokmi z omeškania ročne zo sumy 38 173,-- € od 1. marca 2006 až do zaplataenia v lehote 3 dní od právoplatnosti rozsudku a zároveň uložil žalovanej povinnosť nahradiť žalobkyni trovy právneho zastúpenia vo výške 5 777,95 € do 3 dní od právoplatnosti rozsudku. Uviedol, že žalobkyňa preukázala splnenie všetkých zákonných predpokladov svojho nároku na náhradu škody, ktorá predstavuje reálnu (majetkovú) hodnotu pohľadávky, priznanú žalobkyni právoplatným a vykonateľným rozhodnutím Okresného súdu Bratislava IV zo 4. apríla 2007 sp.zn. 10 Cb 23/2006 a pozostáva z priznanej istiny vo výške 28 942,58 € (871 924,20 Sk), z trov právneho zastúpenia, ktorých náhrada bola žalobkyni v tomto konaní priznaná vo výške 4 309,10 € (129 843,-- Sk), z trov exekúcie vo výške 7 691,10 € (231 729,80 Sk) a to exekučného konania sp.zn. EX X. vo veci oprávnenej V. s.r.o. proti žalobkyni ako povinnej a táto suma bola žalobkyni zexekúovaná v prospech oprávnenej, zo sumy 277,04 € (8 346,-- Sk) ako úhrada trov exekútorovi JUDr. J. M. v exekučnom konaní sp.zn. EX X., ktoré súdny exekútor žalobkyni vyúčtoval, zo sumy 3 512,78 € (105 826,-- Sk) ako náhrada trov odvolacieho a dovolacieho konania priznaných rozsudkom Krajského súdu v Banskej Bystrici z 15. apríla 2005 sp.zn. 43 Cob 101/2004 a zo sumy 2 117,74 € (63 802,-- Sk) ako náhrada trov konania priznaných žalobkyni právoplatným a vykonateľným rozsudkom Okresného súdu Banská Bystrica z 29. mája 2002 sp.zn. 61 Cb 139/1998. V jednotlivých kauzách žalobkyňa uhradila súdny poplatok a právnej zástupkyňi trovy právneho zastúpenia, ktoré sa nepodarilo žalobkyni od spoločnosti V. s.r.o. vymôcť. Okresný súd uzavrel, že nebyť rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 28. mája 2003 sp.zn. 41 Cob 290/2002, na základe ktorého bola žalobkyni zexekúovaná suma vo výške 38,173 € a ktoré bolo následne ako nezákonné rozhodnutie zrušené, nebolo by došlo ku konaniam sp.zn. EX X., 10 Cb 23/2006, 43 Cob 101/2004 a EX X..

Na odvolanie žalovanej Krajský súd v Banskej Bystrici rozsudkom z 12. novembra 2009 sp.zn. 16 Co 332/2009 (druhý v poradí) zmenil rozsudok okresného súdu tak, že uložil žalovanej povinnosť zaplatiť žalobkyni 9 263,63 € (279 075,80 Sk) do 3 dní, vo zvyšku návrh zamietol a rozhodol, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov prvostupňového

a odvolacieho konania. V odôvodnení poukázal na ustanovenie § 1 ods. 1, § 2 ods. 2 a § 18 ods. 2 zákona č. 58/1969 Zb., podľa ktorých štát zodpovedá za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím, ktoré v občianskom súdnom konaní a v konaní pred štátnym notárstvom, v správnom konaní, ako aj v konaní pred miestnym ľudovým súdom, a ďalej v trestnom konaní, pokiaľ nejde o rozhodnutie o väzbe a treste, vydal štátny orgán alebo orgán štátnej organizácie. Právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím majú tí, ktorí sú účastníkmi konania a boli poškodení nezákonným rozhodnutím vydaným v tomto konaní. Zodpovednosť sa nemožno zbaviť, ide o objektívnu zodpovednosť štátu (bez ohľadu na zavinenie), ktorá predpokladá súčasne splnenie troch podmienok : 1. nezákonné rozhodnutie, 2. nesprávny úradný postup, 3. vznik škody a príčinnú súvislosť medzi nezákonným rozhodnutím a vznikom škody. V konaní vedenom na Okresnom súde Bratislava IV pod sp.zn. 10 Cb 23/2006 súd uložil spoločnosti V. s.r.o., B. ako žalovanej zaplatiť spoločnosti A. s.r.o., B. ako žalobkyni sumu 871 924,20 Sk s príslušenstvom titulom bezdôvodného obohatenia. Krajský súd považuje za nesprávny názor, že ak návrh na vydanie bezdôvodného obohatenia nebude možný pre insolventnosť tretej osoby (povinnej), oprávnený má nárok na náhradu škody voči štátu. V takomto prípade ešte žiadateľovi nevznikla škoda v súvislosti so zrušeným nezákonným rozhodnutím, pretože pri možnom vydaní bezdôvodného obohatenia by u žiadateľa k nemajetkovej ujme nedošlo (Výber č. 4/1987, či Zborník IV. Strana 423, rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn. 4 Cdo 199/2005). Krajský súd poukázal aj na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn. 4 Cdo 199/2005, podľa ktorého nie je v rozpore s ustanoveniami zákona č. 58/1969 Zb. ani s ustanoveniami Občianskeho zákonníka, ak nie sú pri predbežnom prejednaní nárokov na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím uspokojované príslušným ústredným orgánom tie nároky, u ktorých je pri tomto prejednávaní zrejmé, že žalobcovi svedčia súvisiace pohľadávky, ktoré môžu po práve uplatniť voči inému subjektu zodpovednému z dôvodu získania neoprávneného majetkového prospechu, a nie zo zodpovednosti za škodu. Žalobkyni ešte nevznikla škoda vo výške 871 924,20 Sk v súvislosti so zrušeným nezákonným rozhodnutím, pretože v prípade možného vydania bezdôvodného obohatenia z konania sp.zn. 10 Cb 23/2006 žalovaným v tomto prípade V. s.r.o., by u žalobkyne k majetkovej ujme nedošlo. Vo veci nie je daný zákonný predpoklad zodpovednosti štátu podľa zákona č. 58/1969 Zb., a to existencia skutočnej žaloby. Krajský súd uzavrel, že žalobkyňa žaluje nielen sumu exekútorom zexekúvanú, ale aj sumu 871 924,20 Sk, o ktorej rozhodol Okresný súd Bratislava IV v konaní sp.zn. 10 Cb 23/2006.

Rozsudok sa stal vykonateľným 2. júna 2007 a od 3. júna 2007 začala plynúť 10 ročná lehota na vymozenie dlžnej sumy voči žalovanej v konaní sp.zn. 10 Cb 23/2006, t.j. voči V. s.r.o. Až do uplynutia uvedenej 10 ročnej premlčacej lehoty od 3. júna 2007 nie je žalovaná Slovenská republika povinná nahradiť žalobkyni žalovanú sumu, okrem 9 263,63 €. Uvedená lehota platí aj pre ostatné nároky, ktoré si žalobkyňa v rámci prvostupňového konania uplatnila zmeneným návrhom. Iba v časti 9 263,63 € považuje odvolací súd nárok žalobkyne za dôvodný.

Proti rozsudku odvolacieho súdu v zamietajúcej časti podala žalobkyňa dovolanie. Prípustnosť dovolania odvodzuje z ustanovenia § 238 ods. 1 O.s.p. a dôvodnosť z ustanovenia § 241 ods. 2 písm.b/, c/ O.s.p. Podľa názoru dovolateľky právny názor krajského súdu, na základe ktorého v časti, t.j. o zaplatenie 871 924,20 Sk žalobu zamietol, je svojvoľný, arbitrárny, neudržateľný z hľadiska platného práva, senát krajského súdu nepochopil, resp. nedočítal uvádzané stanoviská a rozhodnutia súdov, ignoroval priebeh exekučného konania a správu súdneho exekútora, že u povinného z právneho vzťahu bezdôvodného obohatenia sa „nenašiel žiaden majetok podliehajúci exekúcii“ a že vydanie bezdôvodného obohatenia vôbec neprichádza do úvahy. Názor krajského súdu, že až po 10 ročnom čakaní sa žalobkyňa stane poškodenou osobou, hoci sa ňou stala už 30.1.2004, kedy dovolací súd zrušil nezákonné rozhodnutie, na základe ktorého sa z majetku žalobkyne nútene (exekučne) zobrala suma 1,15 mil. Sk, považuje za absurdný. Skutkové a právne závery ohľadom tzv. ostaných nárokov sú v napadnutom rozsudku krajského súdu podľa dovolateľky nepreskúmateľné, čo predstavuje inú vadu konania podľa § 24 ods. 1 písm.b/ O.s.p. Poukazuje na zákonnú úpravu doby plnenia a omeškania s plnením dlhu. Navrhla, aby dovolací súd rozsudok krajského súdu zmenil tak, aby potvrdil rozsudok okresného súdu a žalovanú zaviazal zaplatiť žalobkyni trovy odvolacieho a dovolacieho konania.

Žalovaná sa k dovolaniu nevyjadrila.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie bolo proti časti právoplatného rozsudku odvolacieho súdu podané oprávnenou osobou (účastníkom konania) v lehote uvedenej v § 240 ods. 1 O.s.p. a po preskúmaní veci podľa § 242 ods. 1 O.s.p. dospel k záveru, že dovolanie žalobkyne je nielen prípustné podľa § 238 ods. 1 O.s.p., ale aj opodstatnené z dôvodov namietaných v podanom dovolaní.

Nesprávne právne posúdenie veci (dovolací dôvod podľa § 241 ods. 2 písm.c/ O.s.p.), ktorý žalobkyňa uplatňuje, môže spočívať v tom, že odvolací súd vec posúdil podľa nesprávneho právneho predpisu, alebo že správne použitý právny predpis nesprávne vyložil, prípadne ho na zistený skutkový stav nesprávne aplikoval.

Rozhodnutie odvolacieho súdu v napadnutej časti, ohľadne súbehu a konkurencie nárokov z titulu bezdôvodného obohatenia a náhrady škody, vychádzalo z právneho názoru, ktorý zastávala aj dovtedajšia judikatúra s odkazom na Zborník IV, str. 423 a rozsudok Najvyššieho súdu sp.zn. 4 Cdo 199/2005, že právo na náhradu škody vôbec nevznikne, kým potencionálny poškodený má možnosť žiadať najprv vydanie bezdôvodného obohatenia, a to až do uplynutia premlčacej doby pre jeho vymáhanie, a že splatnosť pohľadávky z titulu náhrady škody nastane až rozhodnutím súdu vo veci samej.

S týmto právnym názorom sa však dovolací súd nestotožňuje z viacerých dôvodov.

V občianskoprávných veciach Občiansky súdny poriadok všeobecným súdom ukladá, aby v spore o právo postupovali tak, aby bola zaistená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov súdneho konania (§ 1 O.s.p.), pričom im je súčasne uložené, aby svoju činnosť zamerali na to, aby nedochádzalo k porušovaniu práv a právom chránených záujmov fyzických a právnických osôb (§ 2 O.s.p.). Medzi tieto zásady svojou povahou a svojím významom – ako atribút právnej istoty – patrí aj požiadavka jednotnosti rozhodovania všeobecných súdov. Nerešpektovanie uvedených princípov alebo zásad zo strany súdu, a to či už v dôsledku svojvôle (napr. nerešpektovanie kogentnej normy) alebo v dôsledku interpretácie, ktorá je v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti (napr. prepíaty formalizmus), či v dôsledku nerešpektovania alebo odklonu od ustálenej judikatúry bez toho, že by to súdy dostatočným spôsobom odôvodnili, má za následok porušenie ústavných práv na súdnu ochranu (čl. 46 ods. 1 ústavy) a na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Najvyšší súd Slovenskej republiky pri posudzovaní právneho názoru krajského súdu dospel k záveru, že odvolací súd neprípustným spôsobom pracoval s doterajšou judikatúrou pri posudzovaní vzťahu medzi občianskoprávnou zodpovednosťou za bezdôvodné obohatenie a náhradou škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím, keď judikatúru, ktorú považoval za vhodnú, citoval, ale ostatnú a rovnako dôležitú zamlčal, lebo ju ani nespomenul (R 1/1979, str. 79-80, R. 25/1986, str. 299, stanovisko NS SR pod sp.zn. Cpj 70/83).

Akceptovať judikatúru znamená akceptovať ju ako celok, teda aj s názormi, ktoré nemusia pre rozhodnutie v danej veci vyhovovať, ale súd sa musí s nimi logicky a presvedčivo vysporiadať podľa § 157 ods. 2 O.s.p., pretože skutočnosť, že súd bez vysvetlenia opomenul pre účastníka konania priaznivú judikatúru, sama osebe významne oslabuje presvedčivosť písomného vyhotovenia jeho rozsudku, taktiež ide o jav, ktorý oslabuje predvídateľnosť súdneho rozhodovania, a preto ju v rozhodovacej praxi krajského súdu nemožno tolerovať.

Naviac právny záver krajského súdu, že ustanovenia upravujúce zodpovednosť povinného za bezdôvodné obohatenie, sú vo vzťahu k ustanoveniam o náhrade škody ustanoveniami špeciálnymi, a teda že nárok z titulu zodpovednosti za škodu možno uplatniť len vtedy, ak nie sú zároveň naplnené znaky skutkovej podstaty niektorého z ustanovení upravujúcich zodpovednosť za bezdôvodné obohatenie, je v rozpore aj s ním citovanou judikatúrou (napr. zo stanoviska býv. NS ČSSR sp.zn. Cpjf 183/82 vyplýva, že „Nie je v rozpore s ust. zák. č. 58/1969 Zb. ani Občianskeho zákonníka, ak nie sú pri predbežnom prejednaní nároku na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím uspokojované tie nároky, pri ktorých je zrejmé, že žiadateľovi svedčia súvisiaca pohľadávka, ktorú môže po práve uplatniť a dosiahnuť jej splnenie voči inému subjektu zodpovednému z dôvodu získania bezdôvodného obohatenia“ a z rozhodnutia sp.zn. 4 Cdo 199/2005 vyplýva len to, že pokiaľ žalobca nepreukázal bezúspešné domáhanie sa vydania bezdôvodného obohatenia, nie je daný predpoklad zodpovednosti štátu), naviac judikatúrou ovplyvnenou ešte paternalistickou ochranou štátu súdmi, ktorá sa určitou kvalifikovanou procedúrou – stanoviskom občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu – zmenila na jednoznačné závery, že „nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia je možné uplatniť len v tom prípade, ak nie sú podmienky pre dosiahnutie rovnakého uspokojenia z titulu nároku na náhradu škody“ (Zo správy o zhodnotení úrovne rozhodovania súdov SSR vo veciach zodpovednosti za neoprávnený majetkový prospech, Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk č. 2-3/1979, pod č. 1, str. 79-80), čo bolo potvrdené aj ďalším stanoviskom uverejneným pod rozh. č. 25/1986, str. 299 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk. Uvedené judikáty odvolací súd vo svojom rozhodnutí ani nespomenul.

Vyššie uvedený záver je podporovaný relevantnou právnou doktrínou, tak z minulosti (porovnaj V. Plecítý : Aktuálne otázky zodpovednosti za neoprávnený majetkový prospech, Právnik č. 3/1984, str. 258, alebo J. Vaněk : Ešte k niektorým otázkam vzťahu ...,

Socialistická zákonnosť č. 8/1987 a pod.), ale aj zo súčasnosti, podľa ktorej nároky z bezdôvodného obohatenia majú subsidiárny charakter. Vo všeobecnosti možno preto považovať plnenie na základe bezdôvodného obohatenia len vtedy, ak nemožno požadovať plnenie z iného titulu (J. Fiala – M. Kindl a kol. : Občianske právo hmotné, Plzeň 2007, str. 654).

Možno preto urobiť záver, že tým, že bezdôvodné obohatenie má subsidiárny charakter, predstavuje len podporný titul pre ochranu osoby postihnutej v majetkovej sfére; primárnym bude vždy inštitút náhrady škody, ak osobe dlžníka možno pričítať zodpovednosť za protiprávne konanie. Preto názor krajského súdu, že právo na náhradu škody vôbec nevznikne (či ešte nevznikne), kým potencionálny poškodený má možnosť žiadať najprv vydanie bezdôvodného obohatenia, či tento nárok vymáhať v lehote uvedenej v ust. § 110 ods. 1 Obč. zák. (porovnaj aj stanovisko Najvyššieho súdu SR pod sp.zn. Cpj 70/83 a pod.), je názorom arbitrárnym.

Podľa ustanovenia § 563 Občianskeho zákonníka ak nie je čas splnenia dohodnutý, ustanovený právnym predpisom alebo určený v rozhodnutí, je dlžník povinný splniť dlh prvého dňa po tom, čo ho o plnenie veriteľ požiadal.

Podľa ustanovenia § 489 Občianskeho zákonníka záväzky vznikajú z právnych úkonov, najmä zo zmlúv, ako aj zo spôsobenej škody, z bezdôvodného obohatenia alebo z iných skutočností uvedených v zákone.

Zodpovednosť za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom, upravuje zákon č. 514/2003 Z.z., ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2004; podľa ustanovenia § 27 ods. 2 cit. zákona zodpovednosť za škodu spôsobenú rozhodnutiami, ktoré boli vydané pred nadobudnutím účinnosti tohto zákona (...), sa spravuje doterajšími predpismi. Tým predpisom je zákon č. 58/1969 Zb. v znení neskorších predpisov.

Podľa ustanovenia § 10 zákona č. 58/1969 Zb. ak ústredný orgán neuspokojí nárok poškodeného do 6 mesiacov odo dňa podania žiadosti, môže sa poškodený domáhať priznania nároku alebo jeho neuspokojenej časti na súde.

Z uvedeného vyplýva, že štát je povinný nahradiť škodu najneskôr do 6 mesiacov odo dňa, kedy poškodený nárok riadne uplatnil postupom podľa § 10 cit. zákona. Márnym uplynutím tejto lehoty sa štát ako dlžník zo zodpovednostného právneho vzťahu (§ 489

Občianskeho zákonníka) dostáva do omeškania, a tak najskôr odo dňa nasledujúceho po uplynutí 6-mesačnej lehoty ho postihuje povinnosť zaplatiť poškodenému veriteľovi tiež úroky z omeškania.

Preto záver krajského súdu, že „až rozhodnutím odvolacieho súdu vznikne žalovanému štátu povinnosť zaplatiť žalobcovi škodu“ je v rozpore s citovanými zákonnými ustanoveniami a porušuje aj princíp rovnosti, vyplývajúci pre subjekty občianskoprávných vzťahov z ustanovenia § 2 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

Pretože odvolací súd, vychádzajúc v otázke konkurencie a prednosti jedného z uplatnených nárokov a jeho splatnosti z nesprávneho právneho názoru a z nepreskúmateľných dôvodov, zmenil žalobe vyhovujúce rozhodnutie súdu prvého stupňa, bez toho, že by sa dôsledne zaoberal všetkými do úvahy prichádzajúcimi dôvodmi, na základe ktorých okresný súd rozhodol, bolo jeho rozhodnutie podľa § 243b ods. 2 O.s.p. v napadnutej časti zrušené a vec vrátená na ďalšie konanie.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 21. decembra 2010

JUDr. Martin Vladík, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Jarmila Uhlířová